

Kazimierz Ostrowski

Awans zawodowy

nauczyciela wychowania fizycznego

Rozwój pedagogiczny
od A do Z

Awans zawodowy nauczyciela
wychowania fizycznego

Rozwój pedagogiczny od A do Z

Kazimierz Ostrowski

Awans zawodowy nauczyciela
wychowania fizycznego

Rozwój pedagogiczny od A do Z

Kraków 2009

© Copyright by Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007

Recenzent:

prof. dr hab. Jan Ślężyński

Redakcja wydawnicza:

Urszula Lisowska

Korekta:

Beata Bednarz

Projekt okładki:

Ewa Beniak-Haremska

ISBN: 978-83-7587-119-7

Oficyna Wydawnicza „Impuls”

30-619 Kraków, ul. Turniejowa 59/5

tel. (012) 422-41-80, fax: (012) 422-59-47

www.impulsoficyna.com.pl, e-mail: impuls@impulsoficyna.com.pl

Wydanie II poprawione, Kraków 2009

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział pierwszy	
Dawne i współczesne przemiany dotyczące tożsamości zawodowej i rozwoju pedagogicznego nauczyciela wychowawcy	9
1. Poglądy na kształtowanie się społeczności nauczającej na przykładzie niektórych zagadnień historii myśli pedagogicznej i dziejów kultury fizycznej	9
2. Współczesna tożsamość zawodowa i rozwój pedagogiczny nauczyciela wychowawcy	15
3. Ogólna terminologia i ustalenia definicyjne związane z rolą zawodową nauczyciela wychowania fizycznego	35
Rozdział drugi	
Pierwszy etap awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego – od stażysty do nauczyciela kontraktowego	43
1. Zadania pedagogiczne w okresie stażu oraz procedury formalne umożliwiające uzyskanie stopnia nauczyciela kontraktowego	43
2. Wybrane rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze w świetle rozwoju zawodowego nauczyciela stażysty	48
Rozdział trzeci	
Drugi etap awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego – od kontraktu do mianowania	89
1. Zadania pedagogiczne w okresie stażu oraz procedury formalne umożliwiające uzyskanie stopnia nauczyciela mianowanego	89
2. Wybrane rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze w świetle rozwoju zawodowego nauczyciela kontraktowego	93

Rozdział czwarty

Trzeci etap awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego – nauczyciel dyplomowany	143
1. Zadania pedagogiczne w okresie stażu oraz procedury formalne umożliwiające uzyskanie stopnia nauczyciela dyplomowanego	143
2. Wybrane rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze w świetle rozwoju zawodowego nauczyciela mianowanego	149

Rozdział piąty

Awans zawodowy w opinii nauczycieli szkół bydgoskich – uwarunkowania pedeutologiczne	207
---	-----

Uwagi końcowe	231
---------------------	-----

Bibliografia	235
--------------------	-----

Wstęp

Niniejsze opracowanie jest poświęcone rozwojowi zawodowemu nauczycieli wychowania fizycznego. Autor ukazuje perspektywę doskonalenia osobistej skuteczności, zarówno w teorii, jak i praktyce edukacji fizycznej. Książka ma pomóc szkolnym twórcom kultury fizycznej w przygotowaniu, planowaniu i wdrażaniu oddziaływań pedagogicznych, a także w wykorzystaniu wiedzy przedmiotowej w praktyce szkolnej. Awans zawodowy wyznacza pewne oczekiwania względem nauczycieli, którzy przechodzą fazy nabywania umiejętności od nowicjusza do pedagoga mistrza. W tym świetle zawartość treściowa książki ukazuje procedury formalne oraz rozwiązania dydaktyczno-wychowawcze, które umożliwiają spełnienie wymogów stawianych na poszczególnych stopniach awansu zawodowego nauczyciela wychowania fizycznego.

Rozdział pierwszy omawia dawne i współczesne przemiany związane z tożsamością zawodową i rozwojem pedagogicznym nauczyciela wychowawcy. Rozdziały od drugiego do czwartego przedstawiają proponowane zadania pedagogiczne, wybrane rozwiązania dydaktyczne, formy oddziaływań wychowawczych oraz przykładowe plany rozwoju zawodowego i sprawozdania z ich realizacji. Ostatni rozdział to badawcze studium na temat awansu i rozwoju zawodowego nauczycieli szkół różnego szczebla.

Założeniem opracowania jest ukazanie projektowania edukacyjnego, związanego z procedurami awansu w oświacie. Nauczyciel wychowania fizycznego powinien wykazać się indywidualnością zawodową, która pozwoli mu na planowanie warsztatu pracy w sposób interdyscyplinarny, wielofunkcyjny, a przede wszystkim z korzyścią dla rozwoju psychomotorycznego dzieci i młodzieży.

Rozdział pierwszy

Dawne i współczesne przemiany dotyczące tożsamości zawodowej i rozwoju pedagogicznego nauczyciela wychowawcy

1. Poglądy na kształtowanie się społeczności nauczającej na przykładzie niektórych zagadnień historii myśli pedagogicznej i dziejów kultury fizycznej

Wychowanie i nauczanie oraz ich rozwój związane są nierozdzielnie z dziejami cywilizacji. Już od najdawniejszych czasów zarysowywała się funkcja opiekuńcza jednego człowieka nad drugim, stanowiąca niejako zaczątek współcześnie rozumianej nauki o wychowaniu i kształceniu, czyli pedagogiki. Forma tej opieki ewoluowała powoli z właściwą sobie specyfiką w następujących kolejno okresach historycznych.

W czasie tzw. hordy pierwotnej ludzie żyli w małych grupach i korzystali z dóbr naturalnych, traktując je jako wspólną własność całej gromady. Wychowanie stało się konieczne, gdy do zdobywania żywności zaczęli używać prymitywnych narzędzi. Samo przygotowanie i stosowanie nawet najprostszych przyrządów wymaga bowiem zawsze jakiegoś pouczenia i odpowiedniego wychowywania dzieci, ograniczonego chociażby do wskazywania odpowiednich ruchów i sposobów ich wykonywania. Postępowanie pedagogiczne rodzi się więc i doskonali wraz z rozwojem społeczeństwa ludzkiego. Aby móc posługiwać się udoskonalanymi wciąż narzędziami pracy i dawać sobie radę w zmieniającym się ustawicznie świecie, młodzież musi posiadać odpowiednią wiedzę i doświadczenie. Zdobywa je od starszych w czasie wspólnych prac, które dają dorosłym okazję oddziaływania wychowawczego na młodzież (Kurdybacha, 1965, s. 250).

W społeczeństwach pierwotnych sprawność fizyczna była warunkiem przetrwania, zdobycia pożywienia, stąd też dzieci już od najmłodszych lat zaprawiano do dorosłego życia, a tym samym do aktywności fizycznej. Chłopcy najpierw ćwiczili się w rzucaniu kamieniami i kijem, następnie oszczepem i w posługiwaniu się łukiem. Chodzili z dorosłymi na polowania, uczyli się łowić ryby, zakładać pułapki, budować doły na zwierzynę, sporządzać sidła i wnyki. Dziewczęta natomiast towarzyszyły matkom, ucząc się prac kobiecych. Sposoby wychowywania przez ludy pierwotne można na zasadzie analogii porównawczych odczytywać z życia i zachowania cywilizacji nam współczesnych (Ordyłowski, 1997, s. 9). Zatem już w tak odległych czasach zarysowywał się psychologiczny układ odniesienia w życiu małych grup społecznych, będący relacją opiekującego się – starszego i jego stosunku do poddanego opiece – młodszego.

W późniejszym okresie grecko-rzymska myśl pedagogiczna wniosła ogromne i trwałe wartości do kultury pedagogicznej nowożytnej Europy. Poglądy starożytnych myślicieli na wychowanie rozwijały się nie tylko na tle osiągnięć cywilizacji i funkcjonującej praktyki pedagogicznej, ale również bardzo często daleko je wyprzedzały. Niektóre z tych koncepcji są aktualne do dziś, jak np. sokratyczna zasada samodzielnego zdobywania wiedzy, platońska koncepcja wychowania przedszkolnego, arystotelesowskie oparcie pedagogiki na założeniach psychologii czy wreszcie poglądy Kwintyliana na osobowość nauczyciela (Krasuski, 1989, s. 23–24). Jeśli natomiast ujmemy relację starszy – młodszy jako wyodrębnianie się wyższej pozycji pedagogicznej jednego nauczyciela względem innych, to ważnym okresem będzie tu z pewnością czas powstania kultury hellenistycznej.

Bardzo ważną rolę w życiu szkoły hellenistycznej odgrywał gimnarcha, pełniący obowiązki dyrektora szkoły, a zarazem jej mecenasa i ideowego przywódcy. Gimnazjarchów wybierały na jeden rok zgromadzenia ludowe spośród najwybitniejszych, a zarazem najbogatszych obywateli miasta. Otaczano ich powszechnym szacunkiem, a zasługi ich uwieczniano na pamiątkowych tablicach. Czuwali oni zarówno nad wdrażaniem programu nauczania i pracą nauczycieli, jak i nad wychowaniem młodzieży, szczególnie obywatelskim i patriotycznym. Uczestniczyli we wszystkich ważniejszych ćwiczeniach szkolnych, brali udział w szkoleniu wojskowym i we wszystkich uroczystościach szkoły. Fundowali i wręczali nagrody najlepszym uczniom, pokrywali większość wydatków szkolnych, budowali

własnym kosztem budynki, zakładali biblioteki, które w czasach hellenistycznych działały w każdej szkole (Kurdybacha, 1965, s. 103–104).

W dobie średniowiecza również funkcjonował hierarchiczny układ społeczny. Młodzież szlachecka uczyła się rycerskiego rzemiosła. Nauczycielem oraz przewodnikiem w zdobywaniu doświadczenia przez młodych adeptów był wówczas rycerz. Tradycyjne stopnie awansu tamtej epoki to pełnienie kolejno roli pazia, pachółka, następnie giermka i rycerza.

Od 7. do 14. roku życia młody szlachcic ćwiczył się w roli pazia i pachółka, od 15. do 21. roku życia pełnił funkcję giermka na dworze pana feudalnego. Pasowanie na rycerza było uroczystym obrzędem, połączonym z odpowiednią oprawą sakralną. W każdym z wymienionych okresów obowiązywał obfity program ćwiczeń fizycznych. Paziowie i pachółkowie zaprawiali się w ćwiczeniach rozwijających tężyznę fizyczną, a więc w mocowaniu się, w biegach i skokach. Popularne były gry w kije oraz rzuty oszczepem. Starsi chłopcy, powyżej 14. roku życia, wykonywali coraz trudniejsze ćwiczenia, aż do pełnego opanowania tych wymagających dużej siły i sprawności rycerskich. Ćwiczyli się więc w dźwiganiu dużych ciężarów, w biegach na znacznych odległościach, wreszcie w jeździe konnej w pełnym uzbrojeniu. Musieli umieć wykonywać przerzuty na koniu w pełnym uzbrojeniu, nie gubiąc strzemienia, pływać z lekką bronią, rzucać dzidą (Wroczyński, 1985, s. 63).

Jeszcze wyraźniejszy podział funkcji pomiędzy mistrza wychowawcę oraz ucznia obowiązywał podczas ćwiczeń indywidualnej samoobrony (kempo, kung-fu itp.) w dawnej cywilizacji na wyspie Okinawie.

Już od starożytnych czasów Okinawa utrzymywała kontakt zarówno z Chinami, jak i Japonią. Prawdopodobnie państwa te przejęły zasady różnych sztuk walki razem z innymi elementami okinawskiej kultury (Nishiyama, Brown 1998, s. 16). Władca starożytnej Okinawy, a później władca Kagoshimy, miasta na wysuniętym najdalej na południe cyplu wyspy Kiusiu w Japonii, zakazał używania wszelkiej broni, co spowodowało rozwój technik walki wykorzystujących tzw. pustą rękę. Sztukę tę, ze względu na jej chińskie pochodzenie, nazwano karate i zapisywano ideogramami znaczącymi dosłownie „chińska ręka” (Nakayama, 1999, s. 11). We wszystkich szkołach karate obowiązywał jeden system zdobywania wiedzy, zwany potocznie stopniami wtajemniczenia. Wytworzył się więc cały pedagogiczny proces oddziaływania mistrzów nauczycieli na uczniów adeptów.